

60

Houd dat gij hebt.

KERKREDE

OP DEN

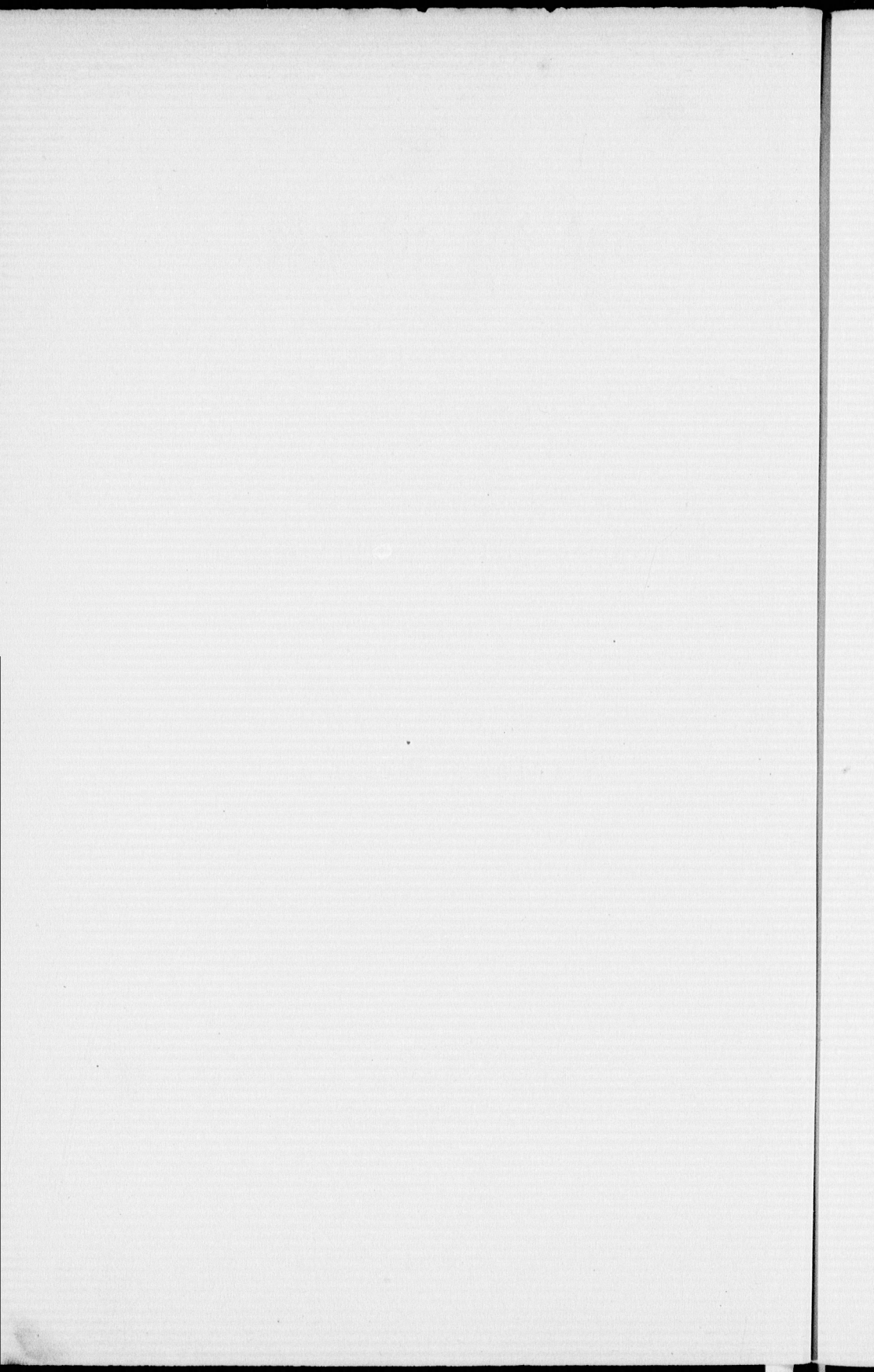
GEDENKDAG DER KERKHERVORMING

UITGESPROKEN

DOOR

Nicolaas Beets.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON.
1876.

Het is en blijft in Nederland bij de kerken der Hervorming eene loffelijke gewoonte om, hetzij op den laatsten Zondag der Octobermaand, hetzij op den eersten in November, den 31sten October van het jaar 1517 „te gedenken in hare tempels.” Den 31sten October van het jaar 1517 — waarop hij, „die gezegd heeft dat het licht uit de duisternis schijnen zou”, het al te jammerlijk verduisterde licht van zijn heilig Evangelie op nieuw door de dikke nevelen, die het sinds zoolang bedekt hadden, deed doorbreken, en de schemeringen gezien werden van den schoonen dag, die bestemd was over de christen-volkeren op te gaan en een nieuw leven te wekken uit slaap en dood. In Saksen, waar zij ontstaan waren, werden de eerste bewegingen van dat nieuwe leven gezien, maar welhaast zijne werkingen in geheel het midden en noorden van ons wereld-deel gevoeld, en ook deze lage landen daardoor niet onaangeroerd gelaten — dit dierbaar Nederland, waar het bestemd was, in zijne jonge kracht, niet alleen de macht des bijgeloofs, maar ook het juk

der dwingelandij te verbreken en een edelaardig volk tegelijkertijd te helpen aan hemelschen troost en burgerlijke vrijheid.

Als 1.1. Dinsdag, de in ons midden overgeblevene en sedert van elders weder aangegroeide en met een ijver, die ons eensdeels moet beschamen, steeds nieuwe kerken bouwende roomschgezinde gemeente zich gereed maakte om den volgenden morgen het feest van Allerheiligen te vieren, herinnerde zich de protestant, met dankbaarheid aan hem, die uit de duisternis tot het licht en van het kleine tot het groote voert, den stouten stap van den Augustijner Monnik, niet als een heilige door hem gehuldigd, maar als uitverkoren werktuig in de hand des Heeren naar waarde geschat; den stouten stap van Maarten Luther, door hem gedaan in den avond van den laatsten October van dat 18^e jaar der 16^e eeuw, hetwelk bestemd was op de aarde onvergetelijk te zijn en waardig is in den hemel herdacht te worden. Of werden toen niet, met welberaden ernst, aan Wittenbergs slotkerk door hem die 95 Stellingen aangeslagen, waarin de voor zijn eigen hart weder waarheid gewordenene evangeliewaarheid de groote en zegevierende worsteling met dwaling en miskennis aanvaardde? Den volgenden dag stroomde de Wittenbergsche gemeente, stroomde de schare der bedevaartgangers uit alle oorden van Europa naar het heiligdom. Daar lagen, ter eere van het feest, in hun prachtigen opschik van goud en edelgesteente, de boven goud en edelgesteente ge-

schatte overblijfsels der heiligen, welke de kerk rijk was ten toon, en milde aflatbrieven, die haar verrijken zouden, te koop. Gelijk van jaar tot jaar, werden de eerste aanbeden, en de laatste gekocht; — maar ook die opzienbarende Stellingen aan de deur der kerk bleven niet onopgemerkt, hielden velen staande, troffen niet weinigen. Niet te vreden ze gelezen te hebben, niet te vreden er voor zich zelve kennis van te hebben genomen, schreef menigeen ze af, tot eigen nadere overweging, tot mededeeling aan anderen. Gezegende opmerkzaamheid; vruchtbare schrijfstift! De Engelen Gods juichten u toe. De Engelen Gods, van welke men straks niet kon nalaten te gelooven dat zij zich met het rondbrengen en verspreiden der nieuwe; want nieuw waren zij weder geworden; der nieuwe waarheden belast hadden, om de snelheid waarmede het werk zich had medegedeeld en vermenigvuldigd; zoodat wat daar op dien 31sten October aan de kerkdeur te Wittenberg gelezen was, in veertien dagen in geheel Duitschland, in vier weken aan de gansche christenheid bekend was, in alle kloosters was doorgedrongen, aan alle scholen van geleerdheid hoofden en harten vervulde. Geen telegrafisch net spotte nog met den tijd, geen spoorweg met de afstanden; geen snelpers was de jonge drukpers nog; maar te Jeruzalem, in Spanje, in Nederland, las men, bijna gelijktijdig, en een iegelijk in zijn eigene taal, woorden als deze: „De waarachtige en kostelijke schat der Kerk is het heilig Evangelie der

heerlijkheid en der genade Gods." De 62ste van Luthers Stellingen.

Medechristenen! het is de Heer, die voor dien onschatbaren schat de harten wederom geopend heeft; die oogen gegeven om hem te zien, handen den moed geschonken zich rechtstreeks naar hem uit te strekken.

Het is de Heer, die, in den armsten tijd, in den hoogsten nood, wederom duizenden van ellendigen door dezen schat rijk gemaakt heeft voor tijd en eeuwigheid.

Hij heeft het licht, hij heeft de gaven, hij heeft de krachten geschonken, hij den moed en de trouw, hij de vastheid des geloofs en de vurigheid der liefde, waardoor de strijd heeft kunnen gestreden, de worsteling heeft kunnen volgehouden worden, waarbij het om niet anders dan om het verbreiden, om het algemeen maken van dien schat te doen was. Het heldenwerk der hervorming zijner zoo jammerlijk misvormde kerk was het zijne. Hij heeft de wijsheid, hij de kloekheid verleend tot het moedig verzet tegen menschelijk gezag op het gebied des gewetens; hij het licht op den kandelaar herplaatst, hetwelk alleen kon vóórlichten en troosten in leven en in sterven.

Landgenooten! het was de Heer, die de stralen van dat licht ook en weldra, tot uwe landpalen heeft doen doordringen, die dien schat onder het bereik van ook uwe vadersen gebracht heeft; die hen, meer dan eenig ander volk, in de gelegenheid

gesteld heeft voor het behouden van dien schat hun bloed met vreugde te vergieten. Ook op dezen bodem is, bij het flikkeren der martelvuren en onder het woeden van den krijg, eene Hervormde Kerk op het fundament der apostelen en profeten door God gegrondvest. Door zijne genade, en onder zijne bescherming is er in Nederland nog eene protestantsche bevolking, eene protestantsche kerk tot op dezen dag. Voorzeker, dit is een gedenkdag, dit een dankdag waard. Storten wij ons hart voor Hem uit, maar bidden wij ook om dezen zegen, dat wij ons aandeel in den hervormingszegen mogen waardeeren en ons waardig betoonen — immers niet moedwillig of roekeloos mogen gaan verbeuren.

GEBED.

OPENB. III : 11b. HOUD DAT GIJ HEBT, OPDAT NIEMAND UWE KROON NEME.

Ik heb, als gij ziet, het boek der Openbaring van Johannes niet opgeslagen, om u, naar aanleiding van dezen gedenkdag, te bepalen bij gestalten of te onderhouden over voorzeggingen, daarin voorkomende, welke, vooral in de hervormingseeuw, maar ook later, met meer of minder grond op Rome en het Pausdom zijn toegepast. Over Rome en het Pausdom wil ik

weinig, veelmeer wensch ik tot u, als hervormden, te spreken. Bepaald te worden bij hetgeen gij als protestantsche christenen hebt, immers kunt hebben, zal u profijtelijker zijn dan wederom te hooren wat genen missen of verwerpen; wat zij te veel en tot hunne schade hebben, gaat u bijlange zooveel niet aan, als wat gij u beijveren moet, indien gij het hebt, ook te behouden. Ik heb geene roeping om hen te oordeelen, maar wel om u en mij zelve in den naam des Heeren te vermanen. „Houd dat gij hebt, opdat niemand uwe krone neme!” dat woord door den Heer der Kerk zelve, na een voorafgaand ontzaglijk: „Zie, ik kome haastelijk!” tot zijne gemeente te Filadelfia gesproken, nemen wij aan als tot de kerken der Hervorming, en in deze tot ons, als hare leden gericht.

Wat hebben de kerken der Hervorming?

Hoe kunnen zij het houden?

Wat staat te wachten, indien zij het zich laten nemen?

Wat hebben de kerken der Hervorming? Wat had de Gemeente te Filadelfia? Zie, in het opgeslagen Hoofdst. het 8ste vers. Zij wordt geprezen door den Heer, omdat zij „Zijn Woord bewaard en Zijn Naam niet verloochend heeft.” Zij bezat het Evangelie der genade; zij droeg in haar hart het Woord van Vrede door het bloed des kruises. Zij kende en beleed den eenigen Naam die onder de menschen gegeven is, door welchen zij moeten be-

houden worden. Ziedaar wat zij had; ziedaar wat uitmaakte haar rijkdom en haar eere; haar schat en haar kroon. Ziedaar wat de ware Kerk van Christus altijd heeft, altijd hebben moet. Haar gansche rijkdom is in dat Woord; al hare eere in de belijdenis van dezen Naam. Maar waar was deze schat, wat was er van deze kroon in de kerk der middeleeuwen, in de eeuw waarin een Luther, een Zwingli, een Calvyn optraden? Helaas, wat was er van het Evangelie der genade, wat van de belijdenis van den Naam des Zaligmakers geworden? Moedwillige bestrijding niet, maar jammerlijke onkunde en algemeen zedenverval had voor het licht van dat Evangelie de oogen der christenwereld verblind, die belijdenis in haren mond doen ontaarden. Het christelijk geweten was ingesluimerd, en het Godswoord, alleen in staat om het weder op te wekken en wakker te houden, verloren. Hoogmoed heerschte; onkunde gehoorzaamde; valsche gerustheid en zondige begeerlijkheid juichten beiden toe. Nog altijd werd aan het behoud der ziel gedacht; nog altijd werd zij begeerd en verkondigd. Maar den weg, het middel, den eenigen Middelaar als eenigen Middelaar — men kende ze nog slechts in de dichte bosschen van Moravie, in de stille valleïën van Piemont.

In de plaats van het Godswoord was het menschenwoord, in de plaats van eigen overtuiging en gewetensdrang het gezag der Kerk gekomen. Voor den éénen Koning der Kerk, de Paus; voor den éénen Hoogepriester, vele priesters; voor de ééne

offerande, eene oneindige offerdienst. In de plaats van het geloof, de goede werken; in de plaats der goede werken, willekeurige penitentiën; in de plaats der penitentiën, een handvol geld. Voor Golgotha, de biechtstoel; voor het bloed des kruises, een aflatbrief; en op de muren van een christelijk bedehuis, vijftien eeuwen na Christus geboorte, dit woord een nieuwigheid: „De waarachtige en kostelijke schat der Kerk is het heilig Evangelie der heerlijkheid en der Genade Gods!” De waarde van dien schat had de Augustijner Monnik leeren kennen, als de door hem opgedokene schrift hem dat woord had toegeroepen: „Niet uit de werken, maar uit het geloof wordt de mensch gerechtaardigd voor God!” Nu wist hij wat genade was. Nu kende hij het Evangelie; nu doorgrondde hij dien eenigen naam Zaligmaker, Behouder. Nu ging, naar zijn eigen betuiging, niet alleen de gansche Heilige Schrift, maar de poort des hemels voor hem open. Nu kende hij een geloof, „dat de heerlijkheid Gods ziet.” Maar nu ook was, door het aanbiddelijk Godsbestuur de kiem der Kerkhervorming (die in een hart, een troost- en heilbehoevend hart gelegd, en niet door een kerkvergadering bewerkt moest worden) gelegd. Want niet voor zich zelf alleen wilde dat hart het Woord, dien Naam, den Schat van vertroosting kennen, die een barmhartig God het had doen kennen en verstaan. Alle harten moesten het weten, alle zondige stervelingen het vernemen, allen, die christenen genaamd waren, het met hunne eigene oogen in de

Heilige Schriften lezen: dat de rechtvaardige door het geloove leeft en leven zal; de geheele christenheid wederom met vrije hand en onbelemmerd putten uit den overvloed, die haar gegeven was en nu wederom geopend werd in het Evangelie der heerlijkheid en der Genade Gods. Daar ving de prediking aan; daar werd de strijd aanvaard; daar vloeiden in de taal, in welke hij geboren was, de woorden Gods uit de pen des vaardigen schrijvers. Daar gingen de oogen van duizenden open; daar ontwaakten de consciëntiën. De volkeren geraakten in beweging; vorsten ontblootten eerbiedig het hoofd; scholen en kerken wedergalmden; „der boodschappers van goede tijding werd een groote heerschaar”; een schaar van martelaren stond gereed, — de kerkhervorming was daar. Ja, de kerkhervorming was daar, rijk door dezen schat: „het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods”, gekend, gelezen, bewaard in de hervondene, heropende, herkregene Schrift. De kerkhervorming was daar, fier op deze kroon: „de belijdenis van een Zaligmaker, die de eenige Zaligmaker is, en die zaligmaakt een iegelijk die gelooft.”

Is dit M. G.! is dit en niets anders, dit en niets minders de schat en de kroon der Kerkhervorming; is het dit, wat de Kerken der Hervorming als kerken der hervorming (naar de geschiedenis van haar ontstaan en als reden van haar bestaan tegenover de kerk van Rome) hebben, en houden moeten, om te blijven wat zij geroepen werden te zijn: ware kerken van Christus — o, dat zij dan ook haren

rijkdom en hare eer in niets anders, niets minders stellen! In niets dat bijkomstig, in niets dat ondergeschikt, in niets dat niet op zichzelf, dat slechts om den wil hiervan, zijne beteekenis heeft en zijne waarde. Geen uitwendige glans, geen vorstelijke bescherming, geen staatkundig, geen maatschappelijk overwicht kunnen haar iets wezenlijks toebrengen. Vrijheid van onderzoek, vrijheid van geweten, klare kennis, verstaanbare eerdienst, hebben voor haar slechts waarde omdat Gods heilswoord er het voorwerp, zijne verheerlijking door de luide belijdenis van het Evangelie der genade er het doel en de vrucht van is. Op dat Woord blijven zij steunen, door die belijdenis bloeien! Dit is het wat haar te hebben gegund en gegeven is; dit wat zij houden moeten, opdat niemand hare kroon neme!

En hoe zullen zij het houden, hoe dezen schat en deze kroon bewaren, bij de talrijkheid harer belagers, bij de vele verzoeken waaraan zij zijn blootgesteld? Hoe houden wat zij hebben, tegenover het nog altijd machtige en ontzaginboezemende Rome, de dagelijks driester en afkeeriger wijsheid der eeuw, de zondige, de afvallige neigingen in haar eigen boezem? Hoe, dan door het waarlijk te hebben, — eerbiedig te bewaken, — metterdaad te gebruiken?

Door het waarlijk te hebben. Geliefden! Behoef ik het te zeggen? Een kerk der Hervorming heeft niet waarlijk wat zij heeft, indien zij het niet lief-, indien zij er geen hart voor heeft, indien haar

hart er niet aan hangt. Dit is een „hebben als niet hebbende”, prijselijk en apostolisch, waar van het goed der wereld sprake is, maar verderfelijk waar het geestelijke schatten geldt, ja verderfelijker dan het ontbereren, want ontbereren kwelt, maar deze wijze van hebben bedriegt. Men heeft den schat niet, al heeft men den akker, die hem heeft, indien men hem niet opgraaft en blijde tot zich neemt; men heeft de parel niet van groote waarde, indien men hare waarde miskent, en met paarden van minder waarde of wel met valsche paarden pronkt. Men heeft de Heilige Schriften niet, die men „van jongs af geweten heeft”, indien men ze niet als de Heilige Schriften waardeert, ze niet onderzoekt, tracht te verstaan, haar inhoud niet ter harte neemt, indien zij niet dierbaar worden gehouden, als een gave Gods, onmisbaar, in verband met het eeuwig leven. Gij hebt niet „het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods”, indien het U niet heeft, door de onontbeerlijkheid zijner vertroosting en den onwederstaanbaren eisch zijner geboden. Men heeft niet de belijdenis der rechtvaardigheid die uit het geloof, men heeft niet de belijdenis van „den eenigen Naam, die onder de menschen gegeven is, door welchen wij moeten behouden worden”, indien deze belijdenis niet is de vreugd van het hart, de kracht van het innerlijk leven; indien deze Naam niet dierbaar en heilig is „boven allen naam die genoemd wordt”. Slechts liefhebben is hier hebben, en de voorwaarde tot houden.

Oprechte liefde troetelt niet maar haar voorwerp, maar, om het te behouden, waakt zij. „Houd wat gij hebt” wil zeggen: „Laat u niet berooven; zorg dat gij niet verliest”. Waar men deze waarschuwingen ter harte zal nemen, moet op elken vijand, elk gevaar gelet, niets licht geteld, en de slaap uit de oogen gehouden worden. Valsche gerustheid, lichtzinnige overmoed zijn duchtbare verraders van de kerken der Hervorming. Doodelijke venijnen reikt een onbetrouwbare vriendschap, een noodlottig bondgenootschap haar toe. Gevaarlijker dan de omringeling door het bijgeloof, is haar de ondermijning door het ongelooft. Haar schromelijkste verzoeking is sinds lang die tot een behaagziek heulen met de wijsheid van den dag. Ja dit, mijne tijdgenooten, dit is de strik, waarin zij in onze dagen weder zoo veelvuldig en zoo schromelijk gevallen zijn; dit het gevaar, hetwelk meer dan eenig ander overal dreigt haar schat weg te nemen en haar hare kroon te doen verliezen. „De waarachtige en kostelijke schat der kerk is het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods”. Maar wat wordt er van dezen „schat”, wat blijft er over van dat „Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods”, waar men zich, in den misbruikten naam van gezond verstand en wijsgeerig nadenken, laat beïdigen aan zijn goddelijken oorsprong te moeten twifelen en de groote werken Gods, die het verkondigt, te gaan ontkennen of voor de behoudenis der ziel onverschillig te achten? De „kroon” van de

kerken der hervorming is hare vrijmoedige, hare eenstemmige belijdenis der „rechtvaardiging uit het geloof, zonder de werken der wet”; maar wat wordt er van deze belijdenis, indien het getuigenis, waar zij op steunt, geen Godsgetuigenis meer wezen mag, en zijn geloof te gronden op het gezag van Gods Woord voor laagheid uitgekreten of als onnoozelheid bespot wordt? — Bewaakt uw schat, bewaart uw kroon, protestantsche kerken, wisselt hem niet voor valsehe munten, ruilt haar voor geen versiersels van klatergoud! Kent uwen heiligen Bijbel! Dat gezegend Boek heeft zoo vele wonderen niet gedaan om, op grond van de wonderen, die 't vermeldt, in verdenking gebracht te worden en ten laatste te blijken niet anders te wezen dan de merkwaardige vrucht der oude letterkunde van een zonderling volk, dat nu eenmaal den schedelbult van den godsdienstzin had, maar die geenszins den toets van verstandiger eeuwen en hedendaagsche diepere inzichten kan doorstaan. Kent uwe belijdenis! Op de lippen van Hervormers en Martelaren, is zij niet daardoor onoverwinnelijk geweest, omdat zij eenige graden verstandiger was dan de leer des bijgeloofs. Dit was het niet dat haar voor duizenden tot den eenigen troost in leven en in sterven maakte, maar dit, dat zij in het Woord Gods een onwankelbaren grond, dat zij in de diepste overtuiging des harten een onverlambare kracht bezat. Waar dit met dankbaren eerbied erkend wordt, daar is waakzaamheid zonder

vrees, verdediging zonder verdrag. Zie hier, bij den wind die er waait, een stelling aan te slaan aan alle kerkdeuren der Hervorming: „Men moet de menschen leeren dat het dwaasheid is de blijvende dwaasheid des Evangelies met de voorbijgaande wijsheid der eeuw te willen verzoenen; maar wijsheid te volharden bij de overtuiging, door de ervaring van achttien eeuwen bevestigd, dat het dwaze Gods wijzer is dan de menschen.”

Doch in deze ervaring wordt niet gedeeld, waar de wijsheid van „het dwaze Gods” niet op de proef gesteld wordt door het gebruik. Om zedelijke schatten waarlijk te hebben, waarlijk te houden, moet men ze te werk stellen. „Houd dat gij hebt!” het beteekent ook: „Gebruik dat gij hebt; besteed het wel; woeker er mede!” O wie zal het der protestantsche christenheid luide genoeg toeroepen, krachtig genoeg herhalen en op het hart drukken: Gij hebt de Heilige Schriften, die u „wijs kunnen maken tot zaligheid” — gebruik ze, „tot leering, tot wederlegging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is”; word en vorm onder haar goede leer en tucht „volmaakte menschen Gods, tot alle goed werk volmaaktelijk toegerust.” Gij hebt het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods — gebruik het tot uw volkomene vertroosting, doordring er u van tot uwe volkomene heiliging. Predik, betuig en betoon het als een kracht der liefde tot liefde, als een drang der barmhartigheid tot barmhartigheid.

Overdek de wereld met uwe goede werken, opdat Rome niet zegge: „gij hebt het geloof, maar ik heb de werken.” „Al wat waarachtig is, al wat eerlijk is, al wat rechtvaardig is, al wat rein is, al wat liefelijk is, al wat welluidt, zoo er eenige deugd is, en zoo er eenige lof is”, bedenk en behartig het; opdat de niet godsdienstig, maar burgerlijk deugdzame niet zegge: „Ik ben bruikbaar, dan gij.” Verheerlijk God door uwe deugden, en wacht u dat zijn naam, om uwer gebrekkelijkheid wil, niet gelasterd worde door uwe en zijne vijanden. — Zóó zult gij immer meer liefkrijgen wat gij hebt, immer hooger waardeeren wat gij bewaakt. Zóó staat de kroon steeds vaster op uw hoofd. Zóó wordt de schat u steeds eigener. Zóó houdt gij wat gij ontvangt en — wordt er door behouden.

Wat, indien gij het verloort; wat, indien gij het u nemen liet? Wat, indien de Kerken der Hervorming, Hervormde Kerk in Nederland! indien *gij* terugvielt tot het bijgeloof, u oplostet door ongelooft, 's Heeren Woord niet bewaardet, 's Heeren Naam verloochendet? Wat, indien gij van de zegeningen der Hervorming niet overhieldt dan een misbruikte vrijheid, eene verlichting, die niet meer verwarmde, en een verzet tegen Rome, dat zich zelf veroordeelde, omdat het zoowel het overgebleven goddelijke als het veelvuldig menschelijke in die misvormde kerk bestreed! Indien de Bijbel, om Rome's wil uit de openbare scholen gebannen, steeds en

nog al meer in onbruik geraakte in de huisgezinnen; indien de belijdenis van het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods, als kerkelijke leerstelling beschimpt en uitgeluid, plaats moest maken voor eene koude en schrale leer van God, deugd en onsterfelijkheid, deze drie, indien nog maar deze drie! en het aanbiddend geloof in den gekruisten en verheerlijkten Christus zich oploste in den koeleren eerbied voor de nagedachtenis eener in de geschiedenis, nu ja, zeer merkwaardige „persoonlijkheid”; indien de overtuiging algemeen werd dat overtuigingen, die een duisteren hemel verhelderd, een verpesten dampkring gezuiverd hebben en overal de schoonste bloemen en de heerlijkste vruchten hebben doen opgaan, voor de deugdzamen overbodig, voor de verstandigen ongerijmd, en voor de eenvoudigen onverstaanbaar zijn... Kerk der Hervorming! dan hebt gij uzelve geoordeeld, en de Kerk van Rome zal in het godsgericht tegen u opstaan. Rampzalig Vaderland! Dan is het: Ikabod; de eere is weggevoerd!...

Wat hoor ik? Is het een verzuchting der diepe smart; is het een stem der vertwijfeling, of een aanklacht der verontwaardiging, die daar uitroept: „En is het daartoe dan niet reeds zoo goed als gekomen? Ikabod! de eer is weggevoerd; de kroon afgevallen, de schat met voeten getreden. Sluit uwe oogen toch niet voor hetgeen zich dagelijks naakter en menigvuldiger vertoont en niets vuriger verlangt dan in al zijn afschuwelijkheid gezien en opgemerkt

te worden. Ontveins toch niet, verbloem toch niet dat de afval dagelijks algemeener wordt, dat de geest des ongeloofs bijna niemand onaangeroerd laat, dat de dubbelzinnige eernaam van een man zijns tijds te zijn zelfs de kinderen Gods gaat omkooopen en vervoeren. Ziet gij het niet? Het christen zijn opgelost in beschaafd zijn; het protestant zijn gesteld in protesteeren; de twijfeling beter geacht dan het geloof; het bidden zelfbedrog; het belijden overtollig — ja, op dezen gedenkdag der Hervorming, aan protestantsche kerkdeur op kerkdeur de stelling aangeslagen dat „van de leden eener protestantsche kerk de belijdenis te verlangen dat zij gelooven in Jezus Christus, Gods eeniggeboren Zoon, onzen Heer, niet anders mag genoemd worden dan een ondragelijken gewetensdwang”; en dat de ware kracht en bloei der kerk niet komen zullen dan met de veelheid der leden die ontkenneren zijn en geen belijders. Gewis de ure komt en is nabij, dat er nergens, dat er ook in Nederland geen spraak meer wezen zal van een hervormde kerk, van protestantsche christenen; dat wat tot nog toe de christelijke wereld geweest is, of roomsch zal wezen of heiden; dat” Houd op, gij kleingeloovige! De Heer leeft; Hij regeert. Hij draagt de kroon nog, die men Hem betwist; Hij voert nog den sceppter, tegen welken men opstaat, en — houdt hij ook u niet nog? Of zijt ook gij reeds op het punt op te geven wat gij hebt? Of *hebt* gij het niet waarlijk? Of zijt gij de eenige die het nog heeft, nog houden

kan, nog door dengene, die u houdt, gesterkt kan worden om het te houden? Neen! neen! Hij heeft ook in dit Israel doen overblijven zijn zeventuizend, die de knieën voor den Baäl dezes tijds niet gebogen hebben, en zoo zij gehouden wenschen te worden, hij zal ze blijven houden. Gelooft gij het niet? Kent gij hem niet? Ken maar steeds beter uzelf, en zie wat gij nog behoeft opdat uw geloof minder wankele, uwe liefde niet verkoele, uwe hope onbeveld blijve, en het Evangelie der heerlijkheid en der genade Gods, in u, in u persoonlijk, meer en meer blijke een kracht tot behoudenis, een kracht ook tot heiliging te wezen. Dit is, voor zoo veel in ons is, dat Evangelie versieren en de toekomst der Hervormde Kerk helpen verzekeren.
